

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ КАБІНЕТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Автор статті розкриває основні принципи організації роботи навчально-методичного кабінету професійної орієнтації в загальноосвітній школі, визначає його зміст, завдання та роль у профорієнтаційній роботі загальноосвітніх шкіл.

Система професійної орієнтації повинна здійснювати вплив на раціональний розподіл трудових ресурсів, а також полегшити вибір життєвого шляху випускникам шкіл, які часто стоять на роздоріжжі при виборі майбутньої професії.

Кабінети професійної орієнтації в школах використовуються для проведення профорієнтаційної роботи з учнями, їх батьками, а також для надання вчителям школи методичної допомоги з питань професійної орієнтації. Крім методичної і практичної роботи, кабінет ще виконує функції інформаційного центру, де нагромаджується і зберігається інформаційний матеріал, та функції довідково-консультаційного центру.

Основними структурними елементами системи професійної орієнтації є: професійна інформація, професійна консультація, професійний добір (відбір) і професійна адаптація.

Провідними напрямками профорієнтації, що найбільш успішно можуть здійснюватися на базі шкільного кабінету профорієнтації, є професійна інформація і професійна консультація.

Ключові слова: кабінет професійної орієнтації, професійна інформація, професійна консультація, загальноосвітня школа, професійне самовизначення.

Автор статьи раскрывает основные принципы организации работы учебно-методического кабинета профессиональной ориентации в общеобразовательной школе, определяет его содержание, задание и роль в профориентационной работе общеобразовательных школ.

Система профессиональной ориентации должна осуществлять влияние на рациональное распределение трудовых ресурсов, а также облегчить выбор жизненного пути выпускникам школ, которые часто стоят на перепутье при выборе будущей профессии.

Кабинеты профессиональной ориентации в школах используются для проведения профориентационной работы с учениками, их родителями, а также для предоставления учителям школы методической помощи по вопросам профессиональной ориентации. Кроме методической и практической работы, кабинет еще выполняет функции информационного центра, где накапливается и хранится информационный материал, и функции справочно-консультационного центра.

Основными структурными элементами системы профессиональной ориентации являются: профессиональная информация, профессиональная консультация, профессиональный отбор и профессиональная адаптация.

Ведущими направлениями профориентации, которые наиболее успешно могут осуществляться на базе школьного кабинета профориентации являются профессиональная информация и профессиональная консультация.

Ключевые слова: кабинет профессиональной ориентации, профессиональная информация, профессиональная консультация, общеобразовательная школа, профессиональное самоопределение.

The author reveals the basic principles of the organization of educational and methodical study of vocational guidance in secondary school determines its content, objectives and role in vocational work in secondary schools.

The system of vocational guidance to exercise influence on the rational allocation of labor resources and facilitate life choices school graduates who often are at a crossroads in choosing future profession.

Offices of career guidance in schools are used for vocational guidance of the students, their parents, teachers and school forassist methodological assistance for vocational guidance. In methodological and practical work, study still serves as the information center, where information is stored and piled material, and function reference and consultation center.

The main structural elements of vocational guidance are: professional information, professional consultation, professional selection (selection) and professional adaptation.

The leading areas of career counseling that can most successfully be carried out at the school office career counseling, is a professional information and professional advice.

Keywords: *office professional orientation, professional information, professional advice, secondary school, vocational self-determination.*

Постановка проблеми. У складний для України час, що склався сьогодні як у політичній, так і в економічній сфері життя, потрібно якнайбільше ставити високі вимоги до індивідуальних психофізіологічних особливостей людини. Вносить свої корективи і ринок праці, який на сучасному етапі розвитку ринкових відносин вимагає від суспільства, у першу чергу, високого професіоналізму, відповідальності, витривалості та чесності.

У зв'язку із цим постає питання вдосконалення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю. Адже система професійної орієнтації повинна здійснювати вплив на раціональний розподіл трудових ресурсів, а також полегшити вибір життєвого шляху випускникам шкіл, які часто стоять на роздоріжжі при виборі майбутньої професії. Цілеспрямована профорієнтаційна робота в школі допоможе розширенню межі самопізнання й одержанню інформації про світ професій, засвоєнню того, що важливо мати не тільки певні здібності, але й уміти застосовувати їх на практиці, досягати визначених результатів у житті та кар'єрі. І в цій роботі в школі особлива роль відводиться кабінету професійної орієнтації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням профорієнтаційної роботи в школах приділяють увагу багато вчених та дослідників: Б. Федоришин, В. Сидоренко, М. Пряжніков, В. Моргун, М. Янцур, Н. Гончарова, Л. Йовайша, Є. Клімов, О. Коропецька та багато інших. Заслужують на увагу методичні рекомендації В. Синявського [Синявський, 2005], які були розроблені з метою надання допомоги педагогічним колективам шкіл у створенні, обладнанні й оформленні кабінетів профорієнтації та організації профорієнтаційної роботи на їх базі. Автор підкреслює їх роль і місце в системі професійної орієнтації, даючи конкретні рекомендації щодо роботи кабінетів.

Мета написання статті – розкрити основні принципи організації роботи навчально-методичного кабінету професійної орієнтації, визначити його зміст, завдання та роль у профорієнтаційній роботі загальноосвітніх шкіл.

Виклад основного матеріалу. Проблема профорієнтації має давню історію, яка налічує близько ста років, проте на сьогодні залишається актуальною. Адже профорієнтаційна робота передбачає формування у випускників навчальних закладів професійної перспективи – розгорнутих у часі життєвих планів, спрямованих на вибір або перевибір професії і ствердження себе як суб'єкта професійної діяльності [Янцур, 2012 : с. 51].

У Концепції державної системи професійної орієнтації населення [Концепція державної системи..., 2008] звертається увага на те, що

розширення диференціації навчання, мережі шкіл і класів з поглибленим вивченням предметів, формування ліцеїв, гімназій, коледжів створюють умови для розвитку професійних інтересів і здібностей учнів. Проте при комплектуванні класів з поглибленим вивченням дисциплін, профільованим навчанням недостатньо враховуються індивідуальні особливості учнів, їх відбір проводиться без належного психологічного обґрунтування. Також дуже повільно створюються психологічні служби в школах, а там, де вони існують, профорієнтаційній роботі приділяється недостатня увага, тобто цілісної її системи сьогодні не існує.

На сучасному етапі метою профорієнтації школярів є формування в них стійких мотивів самореалізації у професійній діяльності. Ураховуючи це, М. Янцур виділяє такі завдання профорієнтації [Янцур, 2012 :с. 27]:

- розробка і реалізація системи інформації про професії і народне господарство;

- створення системи самопізнання;

- забезпечення професійною консультацією;

- створення умов для здійснення перевірки своїх професійних намірів;

- створення системи підготовки профорієнтаційних спеціалістів (профорієнтологів).

У загальноосвітній школі ефективність профорієнтаційної роботи зростає там, де створюються кабінети профорієнтації згідно з постановою Кабінету Міністрів від 17.09.2008 р №842 «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення» та з Концепцією профільного навчання [Положення про кабінет професійної...].

Вони використовуються для проведення профорієнтаційної роботи з учнями, їх батьками, а також для надання вчителю школи методичної допомоги з питань професійної орієнтації. Крім методичної і практичної роботи, кабінет ще виконує функції інформаційного центру, де нагромаджується і зберігається інформаційний матеріал, та функції довідково-консультаційного центру. Робота кабінету спрямовується на організацію вивчення здібностей, намірів, інтересів учнів, збору професіографічних матеріалів, на здійснення педагогічних заходів для підготовки шкільної молоді до свідомого вибору професії [Синявський, 2005:с. 5].

Зміст роботи кабінету професійної орієнтації обумовлений його функціями і включає [Синявський, 2005:с. 5-6]:

- забезпечення школярів науково обґрунтованою програмою вибору життєвого шляху, конкретної професії;

- професійна інформація школярів, їх батьків, учителів про світ професій, їх зміст, про вимоги, які вони пред'являють до спеціаліста, про потреби в кадрах за тією чи іншою професією;

- ознайомлення старшокласників зі шляхами отримання професійної освіти в навчальних закладах різних типів;

– надання методичної допомоги педколективу при вивченні професійної спрямованості школярів для подальшого розвитку інтересів, нахилів і здібностей учнів через гуртки, групи за інтересами тощо;

– організація процесу самопізнання старшокласниками своїх індивідуально-психологічних особливостей, важливих при виборі професії;

– надання методичної допомоги учням старших класів у прийнятті рішення про вибір професії;

– регулярне проведення професіографічних екскурсій учнів на підприємства і в навчальні заклади різного профілю, проведення професіографічних зустрічей із представниками різних професій, залучення до цієї роботи учителів, батьків;

– педагогічна і психологічна освіченість батьків, учителів та інших осіб, які сприяють учням у виборі професії, проведення методичних консультацій на базі шкільного кабінету профорієнтації.

Крім того, кабінет профорієнтації вирішує такі завдання [Синявський, 2005: с. 6]:

– координує і систематизує профорієнтаційну роботу (класну, позакласну, позашкільну), що проводиться педагогічним колективом школи, батьками, громадськістю;

– проводить інформаційно-консультативну роботу з учнями та їх батьками, класними керівниками, учителями-предметниками та іншими зацікавленими особами;

– організує масові профорієнтаційні заходи з учнями та їх батьками;

– здійснює накопичення і збереження професіографічного матеріалу, створює банк професіограм основних професій міста;

– створює банк психодіагностичних методик для вивчення індивідуальних особливостей учнів;

– вивчає, узагальнює та поширює передовий досвід профорієнтаційної роботи.

Керує роботою кабінету професійної орієнтації завідуючий, який призначається на цю посаду наказом директора школи, пройшовши згодом спеціальну курсову підготовку. Кабінет працює згідно з планом, затвердженим шкільною радою з профорієнтації або педагогічною радою школи. Він оснащується інформаційними, навчально-методичними матеріалами, які повинні систематично оновлюватися, а також документами з організації профорієнтаційної роботи в школі [Синявський, 2005: с. 13].

Інформаційний матеріал повинен містити [Синявський, 2005: с. 13]:

– інформацію про навчальні заклади різних рівнів і форм власності, про підприємства і організації міста, району, про потреби ринку праці, про службу зайнятості і послуги, які вона може надати учням і випускникам школи;

– професіограми професій, актуальних на ринку праці, довідкову і науково-популярну літературу про професії, навчальні заклади тощо;

- зразки продукції підприємств, виробигуртків технічної творчості школи, профучилищ тощо;
- навчально-методичний матеріал;
- рекомендації органів і закладів освіти з праці, профорієнтації, методичні матеріали на допомогу вчителям, керівникам гуртків, класним керівникам;
- приблизна тематика профорієнтаційних бесід, диспутів, лекцій для учнів та їх батьків, розробки бесід про професії, сценарії, проведення професіографічних екскурсій, зустрічей, інших профорієнтаційних заходів;
- література, дидактичні та інші матеріали для проведення занять з курсу «Основи вибору професії»;
- матеріали і методики вивчення інтересів, нахилів учнів, їх індивідуально-психологічних особливостей (анкети, опитувальники, текстові методики, – див. список рекомендованої літератури).

Матеріали з організації профорієнтаційної роботи в школі [Синявський, 2005: с. 14]:

- документи директивних органів: освіти, з праці, центрів зайнятості («Закон України «Про зайнятість населення», «Державна концепція професійної орієнтації населення», «Положення про профорієнтацію молоді, що навчається»;
- дані про комплектування навчальних закладів усіх рівнів, інформація про вступ випускників школи до навчальних закладів, їх працевлаштування;
- плани профорієнтаційної роботи школи, кабінету, графіки індивідуальних і групових консультацій;
- інформація про учнів (їх здоров'я, інтереси і нахили, успішність тощо).

Основними структурними елементами системи професійної орієнтації є: професійна інформація, професійна консультація, професійний добір (відбір) і професійна адаптація [Концепція державної системи..., 2008].

Провідними напрямками профорієнтації, що найбільш успішно можуть здійснюватися на базі шкільного кабінету профорієнтації, є професійна інформація і професійна консультація.

Професійна інформація – це складова частина професійної освіти як система заходів щодо накопичення і розповсюдження відомостей про зміст і перспективи сучасних професій та вимоги, що висуваються до особи, яка бажає їх набути, форми й умови оволодіння різними спеціальностями, можливості професійно-кваліфікаційного зростання, стан та потреби ринку праці, формування професійних інтересів, намірів та мотивацій особи [Янцур, 2013: с. 105; Концепція державної системи..., 2008].

Професійну інформацію потрібно проводити так, щоб увесь інформаційний матеріал слугував основою формування в учнів необхідних

знань про професії та про свій внутрішній світ, умінь зіставляти те й інше. У процесі профорієнтаційної роботи в учнів має бути сформована активна профорієнтаційна позиція, а набуті знання і вміння вони мали б використовувати для прийняття обґрунтованих рішень із питань власного професійного самовизначення [Гончарова 2010: с. 78-79].

Тож для підготовки школярів до свідомого вибору професії в кабінеті професійної орієнтації застосовують різні форми професійної інформації. Зокрема організують: *екскурсії на підприємства та у професійні навчальні заклади*, де учням повідомляються загальні відомості про професію, санітарно-гігієнічні умови роботи, характер та зміст праці, вимоги професії до особистості, необхідний рівень загальноосвітньої та спеціальної підготовки, шляхи набуття професії, кар'єрний ріст; *зустрічі з представниками різноманітних професій*, які присвячені бесідам про специфіку тієї чи іншої професії; *конкурси, інсценування*, під час яких школярі демонструють спеціальні здібності, творчий підхід у певних професійних ролях; *тижні та дні професійної інформації*, які передбачають залучення великої кількості осіб, підготовку масових виховних заходів профорієнтаційного характеру; *тематичні вечори*, на яких учні ознайомлюються з тематичною літературою, готують стенди, альбоми, читають книги, представляють мультимедійні розробки про професії, обговорюють їх. Також у кабінеті проводять *факультативні заняття*, основне місце на яких займає профінформація, організують *виставки та лекції*, на яких ознайомлюються з професійною працею, формується світогляд щодо вибору професії [Гончарова 2010: с. 80-81].

Ще одним провідним напрямком профорієнтації на базі кабінету профорієнтації є **професійна консультація** (лат. *consultation* – звертатися за порадою, *profession* – рід занять) – науково організована система взаємодії психолога-профконсультанта та особи, яка потребує допомоги у виборі або зміні професії чи виду діяльності, на основі вивчення індивідуально-психологічних характеристик, особливостей життєвих ситуацій, професійних інтересів, нахилів, стану здоров'я особи та з урахуванням потреб ринку праці [Янцур, 2013: с.106; Концепція державної системи..., 2008].

Н. Гончарова [Гончарова 2010: с. 85] визначає професійну консультацію як систему психологічного вивчення особистості учня з метою надання йому обґрунтованих порад щодо оптимальних для нього напрямків і засобів професійного самовизначення. А саме, *професійна консультація* – надання учням систематичної допомоги протягом їхнього професійного самовизначення: у виборі найбільш прийнятної для кожного з них галузі трудової діяльності, професії; виробленні та корекції плану реалізації цього вибору, його практичному здійсненні; у виявленні і розвитку якостей особистості, важливих для роботи з обраної професії.

Серед основних мотивів звернення учнів за профконсультацією до кабінету професійної орієнтації В. Синявський виділяє такі [Синявський, 2005: с. 10-11]:

– мотив невизначеності (учень не має свого плану вирішення проблеми вибору професії, шукає вихід із ситуації);

– мотив підтвердження вибору (учень потребує підтвердження і обґрунтування свого вибору професії);

– мотив підтвердження можливостей (є необхідність у підтвердженні можливостей освоєння вибраної професії);

– мотив альтернативного вибору (є потреба в розгляді декількох варіантів вибору професії);

– мотив розв'язання конфлікту (в учня виникла ситуація з вибором професії, з якої він не може самостійно вийти, наприклад, учень хоче поступити в профтехучилище, а батьки проти тощо).

Також у кабінеті професійної орієнтації проводиться індивідуальна робота з учнями з питань професійного самовизначення. Завідуючий кабінетом здійснює цю роботу разом із психологом школи, учителями-предметниками, класними керівниками [Синявський, 2005:с. 20-21].

У кабінеті та на стінах, що прилягають до кабінету, слід розмістити декілька стендів, які відображали б основний зміст допомоги школярам у виборі професії [Синявський, 2005:с. 14].

У багатьох загальноосвітніх школах України кабінети профорієнтації, на жаль, узагалі відсутні. Тому необхідно організувати куточки профорієнтації. Їх можна організувати в кабінеті психолога або у фойєшколи на першому поверсі. Відповідальність за створення і підтримку куточка профорієнтації покладається на фахівця, що відповідає за профорієнтаційну роботу в школі.

У куточку профорієнтаційної роботи повинні бути [Положення про кабінет професійної...]:

1. Інформаційно-довідкові послуги учням, учителям, батькам:

а) графік проведення індивідуальних та групових консультацій;

б) графік проведення довідково-інформаційних консультацій.

2. Довідкова, науково-популярна та інша література щодо професій, навчальних закладів різного типу.

3. Інформація міського центру зайнятості населення.

4. Література щодо профорієнтаційної роботи.

Висновки. Кабінет професійної орієнтації в загальноосвітній школі надає велику допомогу школярам щодо усвідомленого вибору професії. Але бажано, щоб такі кабінети в загальноосвітніх школах України були непоодинокі, адже їх функціонування зможе допомогти учням не допустити можливих помилок у професійному самовизначенні, а подальші кроки випускників будуть зваженими та свідомими.

ЛІТЕРАТУРА

Гончарова, 2010 – Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації : навчальний посібник / Гончарова Н.О. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 168 с.

Концепція державної системи..., 2008 – Концепція державної системи професійної орієнтації населення. Схвалена Постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р., №842 // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-п>

- Положення про кабінет професійної ...* – Положення про кабінет професійної орієнтації учнів у загальноосвітній школі // nmc.at.ua/polozhennja_pro_kabinet.doc
- Синявський, 2005* – Синявський В. В. Кабінет професійної орієнтації в школі : методичні рекомендації / Синявський В. В. – Чернігів, 2005. – 31 с.
- Янцур, 2012* – Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 464 с.
- Янцур, 2013* – Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації: навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 176 с.

ЛІТЕРАТУРА

- Гончарова, 2010* – Гончарова Н. О. Основи професійної орієнтації : навчальний посібник / Гончарова Н.О. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 168 с.
- Концепція державної системи..., 2008* – Концепція державної системи професійної орієнтації населення. Схвалена Постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р., №842 //http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-п
- Положення про кабінет професійної ...* – Положення про кабінет професійної орієнтації учнів у загальноосвітній школі // nmc.at.ua/polozhennja_pro_kabinet.doc
- Синявський, 2005* – Синявський В. В. Кабінет професійної орієнтації в школі: методичні рекомендації / Синявський В. В. – Чернігів, 2005. – 31 с.
- Янцур, 2012* – Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій: навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 464 с.
- Янцур, 2013* – Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 176 с.

Надійшла до друку 21.06.2014.

УДК 378.14

Людмила Петько

ОСОБИСТІТЬ. СОЦІУМ. НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Розглядаються філософсько-педагогічні ідеї міжособистісної комунікації, викликані глобалізаційними освітніми та професійними викликами. Обосновуються на прикладі наукових розвідок сучасних українських і зарубіжних учених доцільність навчання молоді в професійно-орієнтованому середовищі, що сприятиме до адаптації в майбутній діяльності. Автор торкається питання міжособистісної взаємодії шляхом опанування мовного простору, а саме – вивчення студентами іноземних мов.

Професійна підготовка студента в умовах університету здійснюється не ізольовано від суспільства, а в органічному зв'язку з ним. Змістовну основу цього процесу автор визначає у надбанні знань, здобутих у професійно орієнтованому навчальному середовищі в умовах університету. Наголошується, що цей процес не може не враховувати історичні традиції, загальний спосіб життя, соціальні, виробничі й політичні відносини, соціальний досвід, надбання культури людства (до чого належить і мова). Особливе навантаження у цьому вимірі покладається на навчально-виховний процес вищого навчального закладу, спрямований на удосконалення підготовки сучасного фахівця у напрямку формування в нього високого професіоналізму.

Ключові слова: суспільство, соціальна група, особистість, навчання, середовище, мова.

Рассматриваются философско-педагогические идеи межличностной коммуникации, вызванные глобализационными образовательными и профессиональными вызовами. Обосновывается на примере научных изысканий современных украинских и зарубежных учёных необходимость обучения молодежи в профессионально-ориентированной среде, что будет способствовать адаптации в будущей деятельности. Автор касается вопроса межличностного взаимодействия путём вхождения в языковое пространство, а именно – изучение студентами иностранных языков.